

Research Article

Dor: <https://sanad.iau.ir/Journal/jshsp/Article/1032444>

Identifying the Factors Affecting the Management of Urban Synergy in Regeneration Informal Settlements of Kerman City

Zinat Sadat Hoseini¹, Ali Vakhshoori^{2*} & Abdolrasoul Ghanbari³

1. Ph.D Student, Department of Geography, Larestan Branch, Islamic Azad University, Larestan, Iran

2. Assistant Professor, Department of Geography, Larestan Branch, Islamic Azad University, Larestan, Iran

3. Assistant Professor, Department of Geography, Larestan Branch, Islamic Azad University, Larestan, Iran

* Corresponding author: Email: ali_vakhshoori2007@yahoo.com

Receive Date: 25 June 2022

Accept Date: 07 February 2023

ABSTRACT

Introduction: The importance of urban synergistic management in the regeneration of informal settlements is that it reflects the vision of planners and city planners for desirable urban life and the contrast between this way of life and the way of life in some urban contexts and areas. In fact, regeneration means restoring social, economic and environmental life to an area. This movement transforms places, strengthens its social image and creates vibrant and attractive places that encourage sustainable inward investment.

Research Aim: In this regard, the present study aimed to identify the factors affecting synergistic urban management in the regeneration of informal settlements in Kerman city.

Methodology: The present study is applied and its method is descriptive-analytical, considering the research objectives and the components under study. Theoretical data were prepared by documentary method and empirical data were prepared by survey method based on Delphi technique. The statistical population is 20 experts and specialists in the urban field based on snowball sampling, which 40 factors or stimuli were processed by structural interaction analysis method in MICMAC software.

Studied Areas: The geographical scope of this study is the four informal settlements of Pedar Town, Sayyad Shirazi Town, Industrial Town, and Firouzabad Town or Poshtband Merkat in Kerman city.

Results: The findings in terms of interaction analysis indicate the dispersion of factors in a complex and intermediate state of influence and susceptibility; the clustering system of factors indicates a concentration in an influential and independent cluster. Among the 40 driving forces, the factors of inter-institutional facilitation in the regeneration of informal settlement textures, institutional information and awareness, residents' participation in the institutionalization of the regeneration of informal settlement textures, residents' collective solidarity, the level of inter-institutional participation, and the overlap of laws and regulations had the highest direct impact. In terms of system performance, these forces are input and stable drivers that have a high impact and low susceptibility role.

Conclusion: As a result, the macro-system status and its changes control it, and the urban synergistic management in the regeneration of informal settlements in Kerman city is more dependent on their performance.

KEYWORDS: Management, Integrated Urban Management, Urban Regeneration, Regeneration of Informal Settlements, Kerman City

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۹، شماره ۲ (پیاپی ۶۷)، تابستان ۱۴۰۳
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۸۹-۱۱۸

Dor: <https://sanad.iau.ir/Journal/jshsp/Article/1032444>

مقاله پژوهشی

بازشناسی عوامل موثر بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان

زینب‌السادات حسینی^۱، علی وخشوری^{۲*} و عبدالرسول قنبری^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ایران
۲. استادیار، گروه جغرافیا، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ایران
۳. استادیار، گروه جغرافیا، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ایران
✉ نویسنده مسئول: Email: ali_vakhshoori2007@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۰۲ دی ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۰۷ تیر ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: اهمیت مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی از آنجاست که نمایانگر نگاه برنامه‌ریزان و شهرسازان به حیات مطلوب شهری و تقابل این شیوه زندگی با شیوه زندگی در برخی بافت‌ها و نواحی شهر است. در واقع بازآفرینی به معنای بازگرداندن حیات اجتماعی، اقتصادی و محیطی به یک منطقه است. این حرکت مکان‌ها را دگرگون می‌کند، تصویر اجتماعی از خودش را تقویت می‌کند و مکان‌های زنده و جذاب که سرمایه‌گذاری درونی پایدار را تشویق می‌کند، خلق می‌کند.

هدف: در این راستا تحقیق حاضر با هدف بازشناسی عوامل موثر بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر کرمان انجام شده است.

روش‌شناسی تحقیق: تحقیق حاضر با توجه به اهداف تحقیق و مؤلفه‌های مورد بررسی، کاربردی و روش بررسی آن توصیفی-تحلیلی است. داده‌های نظری با روش اسنادی و داده‌های تجربی با روش پیمایشی بر پایه تکنیک دلفی تهیه شده است. جامعه آماری ۲۰ نفر از خبرگان و متخصصین در حوزه شهری بر اساس نمونه‌گیری گلوله برفی است که ۴۰ عامل یا محرک با روش تحلیل اثرات متقابل ساختاری در نرم‌افزار MICMAC پردازش شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی این پژوهش چهار سکونتگاه غیررسمی شهرک پدر، شهرک صیاد شیرازی، شهرک صنعتی، شهرک فیروزآباد یا پشت‌بند مملکت شهر کرمان است.

یافته‌ها: یافته‌ها از نظر تحلیل اثرات متقابل، بیانگر پراکندگی عوامل در وضعیتی پیچیده و بینابین از اثرگذاری و اثرپذیری است؛ نظام خوشه‌بندی عوامل حاکی از تمرکز در خوشه تاثیرپذیر و مستقل است. از میان ۴۰ نیروی پیش‌برنده، عوامل تسهیلگری میان نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اطلاع رسانی و آگاهی بخشی نهادی، مشارکت ساکنان در نهادسازی بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی، همبستگی جمعی ساکنان، میزان مشارکت بین نهادی و همپوشانی قوانین و مقررات بیشترین میزان تاثیرگذاری مستقیم را داشتند. این نیروها از نظر عملکرد سیستمی پیشران ورودی و باثبات است که نقش اثرگذاری بالا و اثرپذیری اندک دارد.

نتایج: در نتیجه، وضعیت کلان سیستم و تغییرات آن را کنترل می‌کند و مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان بیشتر به عملکرد آن‌ها وابسته است.

کلیدواژه‌ها: مدیریت، مدیریت هم‌افزا شهری، بازآفرینی شهری، بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی، شهر کرمان

مقدمه

سکونتگاه‌های فرودست شهری، همگام با رشد شتابان شهرنشینی در اغلب کشورهای درحال توسعه، از جمله ایران، گسترش بی‌سابقه‌ای یافته‌اند. سکونتگاه غیررسمی به پهنه‌ای اطلاق می‌شود که گروه‌های کم‌درآمد را در خود جای داده و اغلب خارج از برنامه‌های توسعه شهری به‌صورت خودرو و یا در جوار محدوده‌های قانونی شهرداری‌ها شکل گرفته است (علاءالدینی و نوروزی، ۱۳۹۶: ۸۱). کارکرد اصلی آن تأمین سرپناه متناسب با توان مالی گروه‌های کم‌درآمد جامعه است و از آنجاکه شهرها دارای یک آستانه جمعیتی هستند گسترش روزافزون سکونتگاه‌های غیررسمی در ایران به‌عنوان پاشنه آشیل‌های توسعه شهری آن تبدیل شده است (کریم پور شیرازی و سیف‌آبادی، ۱۳۹۶: ۳۷). در این امتداد بسیاری از ناکارآمدی مدیریت شهری حاضر در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی در کشور، ناشی از ضعف هم‌افزا نهادی-سازمانی است که منجر به فزونی چالش‌های این بافت‌ها گردیده است (درگاهی و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۴)؛ بنابراین با گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی، در گام اول ضرورت تغییر نگرش در مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی این سکونتگاه‌ها را بیش از پیش ضروری ساخته است (Bhattacharya et al., 2014: 941). مطالعه سیر تاریخی رویکردهای مدیریت شهری نشان می‌دهد که مدیریت شهری در بازآفرینی این سکونتگاه‌ها، از روش‌های سنتی پاتریمونال، دیوانسالارانه و زورمدارانه منحصر شده در حکومت‌های شهری به سمت روش‌های مشارکتی، اجتماع‌گرایانه و دموکراتیک حکمروایانه گام نهاده است (دویران و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۸). این امر از آنجا ناشی می‌شود که رویکردهای سنتی در مواجهه با مشکلات فزاینده سکونتگاه‌های غیررسمی چون فقر، بیکاری، ترافیک، تراکم اخلاقی، آسیب‌های اجتماعی، جرائم شهری، گسست فضایی، شکاف درآمدی و طبقاتی، حاشیه‌نشینی، بد مسکنی و غیره، کارآمدی خود را از دست داده و از پاسخگویی، شفافیت، عدالت و انصاف لازم برخوردار نیست (Liu et al., 2021).

امروزه حاشیه‌نشینی و اسکان‌های غیررسمی مهم‌ترین مشکل شهر کرمان محسوب می‌شود. در این شهر ۴ پهنه سکونتگاه غیررسمی وجود دارد که در رابطه با جمعیت این مناطق، تاکنون آمار دقیقی از طرف ساختار نهادی محلی ارائه نشده، اما حسب آمارهای غیررسمی بیش از ۲۰۰۰۰ نفر جمعیت در این مناطق زندگی می‌کنند. علیرغم ابلاغ ظرفیت‌های قانونی لازم در سال ۱۳۸۲ که سند بالادستی ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی توسط هیئت وزیران تصویب گردیده بود محقق به دنبال پاسخی برای این سؤال است که چرا علیرغم گذشت بیش از یک دهه از زمان تصویب و ابلاغ قوانین و دستورالعمل‌های مربوط به ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی، این گونه فضاها تغییرات مورد انتظار را در حوزه‌های مختلف اجتماعی تجربه ننموده و در گزارش سال ۱۳۹۳ دبیرخانه ستاد ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان، همچنان به‌عنوان مناطقی ناامن، غیرقانونی، انباشته از جرم و جنایت، قاچاق، اعتیاد، فحشاء، خشونت، نزاع و آسیب و بی‌نظمی اجتماعی و ... شناخته می‌شوند که فاقد هرگونه سازمان‌یافتگی و تشکل اجتماعی بوده و بیشترین سطح درگیری‌ها، نابسامانی‌ها و اختلالات و آسیب‌های اجتماعی را در خود دارند و در رابطه با متن اصلی شهر، همچنان به‌عنوان یک تهدید اجتماعی معرفی می‌گردند (مختاری و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۵-۹۶). بنابراین در شرایط کنونی، نقشه راه راهبردی مشخص و شفاف در سیاست‌گذاری شهری برای بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان وجود ندارد و این امر بازاندیشی مجدد در این حوزه را ضروری می‌سازد. بدین جهت تحقیق حاضر با هدف بازشناسی عوامل موثر بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان می‌باشد. در همسویی با چنین هدف و ضرورتی، این هدف با طرح و تبیین دو پرسش اصلی ردیابی و مطالعه علمی شده است؛ عوامل یا نیروهای عوامل موثر بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان چه هستند؟ نظام خوشه‌بندی عوامل کلیدی موثر بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان کدامند؟

پایه و اساس مدیریت هم‌افزا شهری، نقش فعال در توسعه، مدیریت و هماهنگی منابع برای دستیابی به اهداف توسعه شهری است (عبداللهی و ولی بیگی، ۱۳۹۵: ۵) مرور متون مختلف مرتبط با موضوع، نشانگر پیمودن سیری تکاملی از تعاریف اولیه هم‌افزا شهری به‌سوی تبیین آشکار مفهوم و برجسته نمودن خصوصیات آن چون کل‌نگری در تعریف آن است هم‌افزا شهری را می‌توان به دو صورت تعریف کرد، یکی محتوایی و دیگری رویه‌ای (Raco, 2020: 256). از دیدگاه محتوایی، مدیریت شهری به مشابه اجرای سیاست، قلمداد می‌شود؛ یعنی به‌عنوان اداره امور عمومی و از دیدگاه رویه‌ای، مدیریت شهری را با اجرا و برخی ویژگی‌های خاص دیگر، تعریف می‌کنند که آن را فراتر از مفهوم اداره می‌برد، به‌علاوه برای بانک جهانی، مدیریت شهری، رویکردی شبه بازرگانی در حکومت و اداره شهر دارد که ممکن است به استفاده مؤثر و کارآمدتر منابع، منجر شود (Sharma, 2020).

راکودی^۱ (۱۹۹۱) و شارما^۲ (۱۹۸۹)، مدیریت هم‌افزا شهری را مسئولیتی راهبردی با جنبه‌های عملیاتی می‌دانند که علاوه بر تلاش برای تأمین نیازمندی‌های روزانه برای فعالیت شهر و ساکنین آن، به دنبال توسعه شهری در تمام ابعاد بوده و از این‌رو نیازمند تعامل مؤثر با حوزه‌های قدرت، سیاست، اجتماع و اقتصاد شهری است (Rakodi, 2003; Kazemian & Mirabedini, 2011; Sharma; 1989). از نظر راکودی هدف مدیریت هم‌افزا شهری، مدیریت اجزای سیستم شهری است؛ به نحوی که کارکرد روزانه سیستم را ممکن ساخته و با تشویق همه انواع فعالیت‌های اقتصادی، بستری فراهم آورد تا ساکنان قادر باشند به نیازهای اساسی خود شامل مسکن، کالاها یا خدمات عمومی و نیز فرصت‌های درآمد ساز، دسترسی داشته باشند. درنهایت، مدیریت شهری، مسئولیتی استراتژیک است که با نتایج و تبعات عملیاتی نیز همراه است (Mc Gill, 1998: 463-471).

مطالعه ادبیات نظری نشان می‌دهد مدیریت هم‌افزا شهری به‌ویژه در نوسازی و بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی (به‌عنوان یک اصل کلیدی در عمل برنامه‌ریزی) را می‌توان یک اقدام جامع و یکپارچه دانست که به حل مشکلات شهری این بافت‌ها منتهی می‌شود و به دنبال بهبود پایدار شرایط اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی در یک محدوده است (Granovetter, 2005: 26).

مدیریت هم‌افزا شهری در کنار رویکرد بازآفرینی به علت داشتن رویکرد راهبردی و بلندمدت‌تر بودن و داشتن اهداف اقتصادی و اجتماعی در کنار اهداف کالبدی فراتر از فرآیند مرمت شهری، توسعه شهری یا توانبخشی شهری عمل می‌کند و شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است که در تعامل با هم توسعه اقتصادی، کالبدی و اجتماعی این بافت‌های ناکارآمد شهری را شکل داده و هدایت می‌کند (Schrock, 2012: 20)؛ بنابراین اصلی‌ترین وظیفه هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی، مداخله در این بافت‌ها با هدف ارتقای توسعه اقتصادی و بهروزی مردم و نیز تأمین خدمات است. مدیریت هم‌افزا بازآفرینی اسکان‌های غیررسمی با ماهیت یکپارچه و چند بعدی خود، به‌عنوان فرآیند چندوجهی مطرح می‌شود که هدف آن بهبود کیفیت زندگی در بافت‌های ناکارآمد و در عین حال باز سازماندهی اقتصاد اجتماعی به‌ویژه در سطح محلی است. سرمایه‌گذاری در مردم از طریق افزایش حمایت و پشتیبانی از ایده‌های کارآفرینانه، به‌عنوان بخش از اقدامات در زمینه بازآفرینی اقتصادی در سطح محلی است (Noon et al., 2000: 62). همچنین سرمایه‌گذاری در مردم از طریق افزایش حمایت و پشتیبانی از ایده‌های کارآفرینانه، به‌عنوان بخش از اقدامات در زمینه بازآفرینی اقتصادی در سطح محلی است (Tallon, 2013: 14).

مدیریت هم‌افزا با ماهیت یکپارچه و چندبعدی خود، به‌عنوان فرآیند چندوجهی مطرح می‌شود که هدف آن بهبود کیفیت زندگی در بافت‌های ناکارآمد و در عین حال باز سازماندهی اقتصاد اجتماعی به‌ویژه در سطح محلی است. سرمایه‌گذاری در مردم از طریق افزایش حمایت و پشتیبانی از ایده‌های کارآفرینانه، به‌عنوان بخش از اقدامات در زمینه بازآفرینی اقتصادی در سطح محلی است (Noon et al, 2000: 62). در عین حال این اقدامات از بعد اجتماعی می‌تواند منجر به تحقق اهداف اجتماعی شامل یکپارچگی اجتماعی، آموزش مهارت‌ها و فراهم آوردن مشاغل محلی شوند و باعث به هم پیوسته سازی بخش عمومی و خصوصی برای رسیدن به یک سود متقابل شود (Schrock, 2012: 20).

با بررسی سیر تحول نظریه‌ها و دیدگاه‌های احیاء بافت فرسوده و بازآفرینی شهری می‌توان دریافت؛ مفاهیمی مانند، لزوم توجه به بافت حائز ارزش تاریخی و فرسوده شهری، لزوم توسعه از درون شهری، باززنده‌سازی و توسعه مجدد، لزوم توجه به مدیریت هم‌افزا ملاحظات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در کنار ملاحظات کالبدی، همه‌جانبه‌گری و جامع‌گری، لزوم بازیابی ارزش‌های اقتصادی و مناسبات فرهنگی، توجه به فرآیند گرایبی و دوری از محصول‌گرایی و توجه به کیفیت محیطی و نیز پایدارسازی مداخلات و از همه اولی‌تر لزوم هماهنگی و همبستگی بین کنشگران مداخلات شهری از جمله رهیافت‌ها در ملاحظات صاحب‌نظران شهرسازی محسوب می‌شود. در جدول (۱)، تجارب شیوه مدیریتی و بازآفرینی نواحی فرودست نشان داده شده است.

جدول ۱. تجارب شیوه مدیریتی و بازآفرینی نواحی فرودست

ویژگی رویکرد	دوره زمانی	عوامل مؤثر بر شکل‌گیری	مسائل مورد توجه	شیوه مدیریت
بازآفرینی قطعه‌گرا	دهه ۱۹۷۰ و بخصوص دهه ۱۹۸۰	گرایش به استفاده مجدد از ابنیه و آثار تاریخی	استفاده اقتصادی از آثار تاریخی، تأمین سود اقتصادی کارفرمایان	اعمال دیدگاه‌های دولت مرکزی و حداقل مداخله متولیان محلی
بازآفرینی مبتنی بر حفاظت	آغاز از اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوج-گیری در دهه ۱۹۹۰	ایجاد نهادهای مالی جدید برای حمایت از برنامه‌های حفاظت و افزایش توجه به نقش حفاظت	افزایش ظرفیت بازآفرینی از طریق استفاده‌های اقتصادی مؤثرتر از بناهای تاریخی، توجه به توریسم	تمایل به استفاده از ایده‌ها و سرمایه بخش خصوصی، توجه به مشارکت مردم
بازآفرینی مبتنی بر فرهنگ	آغاز از نیمه دوم دهه ۱۹۸۰ و دهه ۱۹۹۰	درک رو به افزایش نسبت به اهمیت هنر، فرهنگ و اوقات فراغت، گسترش دیدگاه‌های ارزش اقتصادی حفاظت	توجه به نقش فرهنگ، استفاده از ارزش‌های تاریخی، توجه به گذران اوقات فراغت، هنر و ورزش و آموزش	توجه و استفاده از ویژگی‌های منحصر به فرد یک مکان و مردم آن
بازآفرینی مبتنی بر طراحی	اواخر دهه ۱۹۹۰ تاکنون	افت کیفیت مراکز شهری در انگلستان و پایین آمدن کیفیت زندگی	توجه به کیفیت طراحی، رفاه اجتماعی، مسئولیت‌های محیطی و پایداری اقتصادی	شامل نمودن همه گروه‌های اجتماعی در شهر و فعالیت‌های آن
بازآفرینی مبتنی بر گروه‌های اجتماعی	دهه ۱۹۹۰ تاکنون	تغییر در نگرش نسبت به شیوه درگیر نمودن گروه‌های اجتماعی، توجه به نقش گروه‌های محلی در مسائل شهری	توجه به پتانسیل تشکیلات مردمی برای تشخیص و تعیین راه حل‌های کارا، ایجاد حس رقابت را نیز برای جذب بیشتر سرمایه	واگذاری مسئولیت تشکیلات مدیریتی محله به ساکنین، نقش نظارتی دولت به شکل بسیار محدود و از طریق دولت‌های محلی
بازآفرینی پایدار شهری	دهه ۱۹۹۰ بخصوص هزاره سوم	توجه دوباره به مسائل اجتماعی در برنامه‌ریزی، توجه به لزوم پایداری نتایج بازآفرینی	توجه به کیفیت زندگی در مناطق شهری، استفاده از امکانات درون شهری، بازگرداندن حیات اجتماعی و رونق اقتصادی	توجه به لزوم درگیر نمودن کلیه گروه‌های ذینفع، سپردن مدیریت و هدایت طرح‌های اجرایی به حکومت‌های محلی

مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی دارای پیشینه علمی محدود اما تجربه پژوهشی نسبتاً متنوعی است. در این زمینه برخی نمونه‌های مطالعاتی برجستگی بیشتری دارد. لئو^۱ و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی به بررسی مدیریت مشارکتی بازآفرینی شهری در چونگ کینگ، چین پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که میزان همکاری سیستم حکومتی، میزان مشارکت عمومی و عادی بودن مشارکت عمومی، از عوامل کلیدی در مبحث بازآفرینی شهری می‌باشند. ژانگ^۲ و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی، نقش مدیریت در نوسازی و بازآفرینی شهری (مقایسه‌ای دو شهر در چین)، پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که روابط مشارکتی واحدهای متعدد در روند نوسازی شهری بر نتیجه نوسازی شهری تأثیر می‌گذارد. قاسمی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری در بازآفرینی بافت فرسوده شهری بر اساس تئوری داده بنیاد در شهرضا پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد مجموعه شرایط علی از جمله پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، جلب اعتماد شهروندان از طریق سازمان‌های متولی بازآفرینی، استفاده از نیروهای متخصص و معتمدین محلی، اجرای پروژه‌های پرچم در راستای بازآفرینی شهری با رویکرد حکمروایی خوب شهری در شهر شهرضا نقش اساسی دارند. گلیپایگانی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی به بررسی وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیررسمی و جایگاه مدیریت شهری در ساماندهی آن در شهرک جعفرآباد کرمانشاه، پرداخته‌اند. نتایج گویای عدم عملکرد مناسب مدیریت شهری در بازآفرینی کالبدی شهرک جعفرآباد کرمانشاه، است. عطاءاللهی مقدم (۱۳۹۷)، در پژوهشی به تحلیل ساختار کالبدی اسکان غیررسمی در شهر کرمان (نمونه موردی شهرک پدر) پرداخته است، نتایج نشان می‌دهد که با توانمندسازی اجتماعات کم درآمد در سکونتگاه‌های غیررسمی به بهبود و پیشرفت تدریجی محیط زندگی آنها پرداخته می‌شود در این صورت جداسازی آنها کم‌رنگ و پیوند با تمام شهر ممکن می‌شود. قائد رحمتی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی به بررسی حکمروایی خوب شهری و بازآفرینی پایدار بافت نابسامان شهر کرمانشاه، پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده پایین بودن شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در بازآفرینی بافت فرسوده است. غضنفر پور و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان، اسکان غیررسمی چالش فراروی شهرها (مطالعه موردی محله شهرک صنعتی کرمان، به بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که منجر به پدید حاشیه نشینی در این محله شده پرداخته‌اند.

روش پژوهش

این مقاله از نظر روش انجام تحقیق، مقاله‌ای توصیفی-تحلیلی است که به دلیل کاربردی‌پذیری یافته‌ها در تبیین عوامل مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی، جنبه کاربردی دارد. داده‌های نظری با روش اسنادی و داده‌های تجربی به روش پیمایشی تهیه شده است. در تهیه عوامل از روش مطالعات اسنادی و داده‌های تجربی روش پیمایشی بر اساس دلفی استفاده شده است. انتخاب تیم دلفی، با روش نمونه‌گیری گلوله برفی بوده است. معیارهای انتخاب خبرگان شامل تسلط نظری، تجربه عملی، تمایل و توانایی مشارکت در پژوهش و دسترسی به آنان است و در تعیین تعداد خبرگان، کسب اطمینان از جامعیت دیدگاه‌ها ملاک بوده است (اکبری و انصاری، ۱۳۹۹: ۲۶۸) (تعداد خبرگان شرکت کننده در دلفی عموماً بین ۱۴ تا ۲۰ نفر تعیین شده و با توجه به معیارهای فوق، تعداد ۲۰ نفر از خبرگان و متخصصان مراکز دانشگاهی و پژوهشی، برای شرکت در پژوهش انتخاب شده است. در پردازش اطلاعات از روش تحلیل اثرات متقابل ساختاری در نرم‌افزار MICMAC استفاده شده است. با استفاده از روش دلفی تعداد ۴۰ عامل اولیه در ۳ بعد و ۹ معیار شناسایی و خوشه‌بندی شده است (جدول ۲).

جدول ۲. عوامل مورد مطالعه

مؤلفه	معیار	عوامل
ظرفیت نهادهای (تشکیل و گسترش نهادهای مردمی) در بازآفرینی بافت‌های اسکان غیررسمی	سرمایه محلی	Var01. میزان تجربه محلی در نهادهای بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی؛ Var02. وجود افراد متخصص محلی در سکونتگاه‌های غیررسمی؛ Var03. مهارت‌های ساکنین در سکونتگاه‌های غیررسمی
	ظرفیت	Var04. تمایل ساکنان اسکان غیررسمی به نهادهای؛ Var05. انگیزه ساکنان اسکان غیررسمی به نهادهای؛ Var06. مقبولیت نهادهای محلی در میان مردم ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی؛ Var07. مشارکت مردم با نهادهای مدیریت شهری در حال حاضر؛ Var08. اعتماد مردم سکونتگاه‌های غیررسمی به مدیریت شهری؛ Var09. مشارکت ساکنان در نهادهای بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی؛ Var10. انطباق‌پذیری برنامه‌های بازآفرینی با دیدگاه ساکنان اسکان غیررسمی
	پذیرش ساکنان	
	سکونتگاه‌های غیررسمی	
مشارکت نهادی و تشریک مساعی نهادی در بازآفرینی بافت‌های اسکان غیررسمی	همبستگی اجتماعی	Var11. همبستگی جمعی ساکنان بافت سکونتگاه‌های غیررسمی
	سرمایه اجتماعی	Var12. اعتماد درون نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var13. مشارکت درون نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var14. اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var15. انسجام و توان جمعی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛
	درون نهادی	
	سرمایه اجتماعی	Var16. میزان مشارکت بین نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var17. تسهیلگری میان نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var18. تعامل میان نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛
ظرفیت - ترتیبات نهادی در بازآفرینی اسکان غیررسمی	توانایی نهادی	Var19. منابع نهادی در بازآفرینی محله مینا و شهرنرگ بافت اسکان غیررسمی؛ Var20. رسمیت نهادی در مدیریت شهری در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var21. برنامه‌ریزی و مدیریت محلی در بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی؛ Var22. برنامه‌ریزی راهبردی نهادی مداخله در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var23. پاسخگویی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var24. شفاف‌سازی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var25. زیست پذیر نمودن سکونتگاه غیررسمی؛ Var26. توجه به ارزش‌ها و میراث نمادین و هویتی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var27. انعطاف‌پذیری نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی
	خوانایی قوانین رسمی در اسکان غیررسمی	Var28. شفاف بودن قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var29. عدم تعدد قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var30. همپوشانی قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی
	بستر قانونی لازم	Var31. تناسب قوانین و مقررات ملی مداخله با شرایط محلی سکونتگاه غیررسمی؛ Var32. اختیار نهادها در تدوین مقررات جهت سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var33. میزان الزام قانونی در تشریک مساعی نهادها در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var34. ارائه سیاست‌های تشویقی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var35. اجرای برنامه‌های آموزشی توسط دفاتر و نهادهای بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی
	حضور نهادی	Var36. حضور ذینفعان و ذینفوذان در فرایند تصمیم‌گیری و تصمیم سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var37. حضور نهادهای محلی سکونتگاه‌های غیررسمی در فرایند تقسیم قدرت شهری؛ Var38. ارتباط و تعامل نهادی با نهادهای ملی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var39. اعطای اختیار به سازمان‌های مردم نهاد در حوزه بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی؛ Var40. تشکیل کمیته‌ها و کارگروه‌های تخصصی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی

منبع: دویران و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۰ و مطالعات کتابخانه‌ای نگارنده، ۱۴۰۱

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر کرمان در جنوب خاور ایران، یکی از کلان‌شهرهای ایران است که مرکز استان کرمان و مرکز شهرستان کرمان است. در محدوده‌ای با موقعیت ۵۷ درجه و ۴ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۰ درجه و ۱۷ دقیقه عرض جغرافیایی در دشتی مابین دو رشته جبال مرکزی و زاگرس واقع شده است. ارتفاع این شهر از سطح دریا به‌طور متوسط حدود ۱۷۶۰ متر و مساحت کل شهر ۲۴۰ کیلومترمربع و حاشیه‌نشینی مهم‌ترین مشکل شهر کرمان است. جمعیت این شهر طبق سرشماری بر اساس آمار سال ۹۵ معادل ۵۳۷,۷۱۸ نفر بوده است (سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۵). شهر کرمان دارای چهار سکونتگاه غیررسمی شهرک پدر، شهرک صیاد شیرازی، شهرک صنعتی، شهرک فیروزآباد یا پشت‌بند مملکت است (شکل ۱). این چهار منطقه در سال ۱۳۸۶ و ۱۳۹۳ در گزارش ارائه شده از طرف اداره کل راه و شهرسازی استان، به‌عنوان مهم‌ترین سکونتگاه‌های غیررسمی و مهم‌ترین کانون‌های آسیب شهر کرمان معرفی شده‌اند. در رابطه با جمعیت این مناطق، تاکنون آمار دقیقی از طرف ساختار نهادی محلی ارائه نشده، اما حسب آمارهای غیررسمی بیش از ۲۰۰۰۰ نفر جمعیت در این مناطق زندگی می‌کنند. (مختاری و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۹).

شکل ۱. موقعیت سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر کرمان (منبع: مختاری، وحیدزاده، مرادی، ۱۳۹۷: ۱۰۰)

یافته‌ها و بحث

- تحلیل کلی محیط سیستم

جدول (۳) برآیند اثرات متقابل ۴۰ عامل یا محرک اولیه تأثیرگذار بر مدیریت هم‌افزای شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان را بر اساس تشکیل ماتریس ۴۰×۴۰ در نشان می‌دهد. نتایج این جدول بیانگر تعداد تکرار ۲ بار و درجه پرشدگی ۹۷/۵۰ درصد است که نشان می‌دهد عوامل انتخاب شده تأثیر زیادی بر هم داشته است. از مجموع ۱۵۶۰ عامل قابل ارزیابی در این ماتریس، ۴۰ رابطه عدد صفر بوده که به این معنی است عواملی بر همدیگر تأثیر نداشته یا از همدیگر تأثیر نپذیرفته‌اند. ۶۱۳ رابطه با مقدار یک دارای تأثیر ضعیف نسبت به هم و ۶۰۰ رابطه با عدد ۲ دارای روابط اثرگذاری نسبتاً قوی است. بعلاوه، ۳۴۷ رابطه عدد ۳ دارد و این به معنای آن است که روابط عوامل کلیدی بسیار زیاد بوده و از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری زیادی برخوردارند.

جدول ۳. تحلیل اولیه داده‌های ماتریس و اثرات متقابل عوامل توسعه

شاخص	اندازه ماتریس	تعداد تکرار	تعداد صفر	تعداد یک	تعداد دو	تعداد سه	مجموع	درجه پرشدگی
مقدار	۴۰	۲	۴۰	۶۱۳	۶۰۰	۳۴۷	۱۵۶۰	۹۷/۵۰

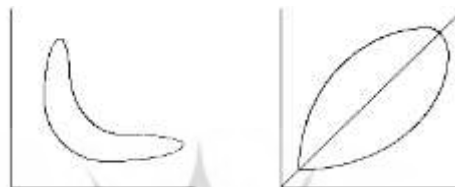
ماتریس این پژوهش بر اساس عوامل تأثیرگذار بر مدیریت هم‌افزای شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان با ۲ بار چرخش از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار است که حاکی از روایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن دارد (جدول ۴).

جدول ۴. درجه مطلوبیت و بهینه‌شدگی ماتریس

تأثیرپذیری	تأثیرگذاری	چرخش
٪۱۰۰	٪۱۰۰	۱
٪۱۰۱	٪۹۹	۲

ارزیابی پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل موثر

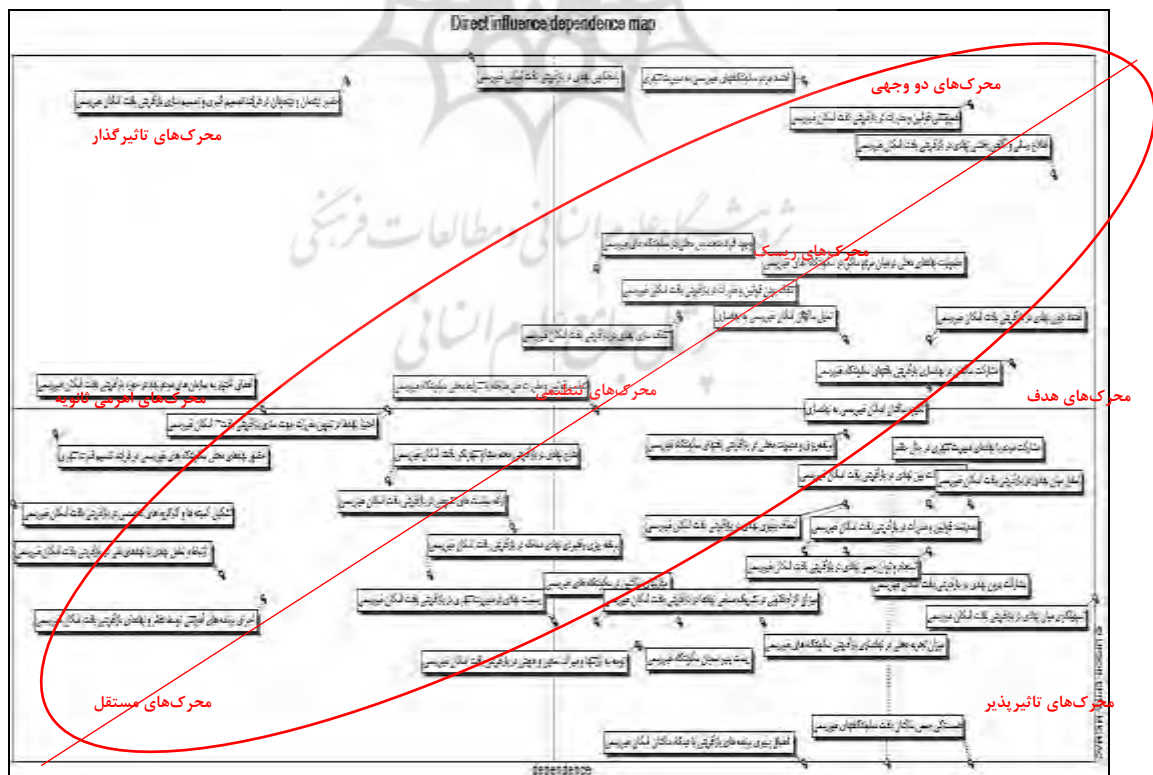
الگوی توزیع عوامل اولیه تأثیرگذار بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان بر روی صفحه پراکندگی حاکی از میزان پایداری یا ناپایداری سیستم است. در روش تحلیل اثرات متقابل ساختاری با نرم‌افزار MIC MAC در مجموع دو مدل عمومی پراکندگی وجود دارد که به سیستم‌های پایدار و ناپایدار معروف است. در مدل سیستم پایدار پراکندگی عوامل به صورت L است؛ در این مدل برخی عوامل دارای اثرگذاری بالا و برخی دارای اثرپذیری بالا است. اما در سیستم‌های ناپایدار وضعیت پیچیده‌تر است؛ در این سیستم نیروهای توسعه پیرامون محور قطری صفحه پراکنده است و در بیشتر مواقع حالت بینابین از اثرگذاری و اثرپذیری دارد که شناسایی عوامل کلیدی را دشوار می‌سازد (شکل‌های ۲ و ۳).

شکل ۲. سیستم پایدار

منبع: Godet, et al., 2003: 22

شکل (۵) الگوی پراکندگی عوامل تأثیرگذار بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان را نشان می‌دهد. این الگوی پراکندگی به‌طور کلی بیانگر وضعیت یک سیستم ناپایدار است. عوامل توسعه به جزء چند عامل که دارای اثرگذاری بالا در سیستم است عموماً با وضعیت تقریباً مشابهی در اطراف محور قطری استقرار یافته‌اند (شکل ۴).

شکل ۴. پراکندگی عوامل موثر بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان در پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری

جدول ۵. میزان تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم محرک‌ها بر یکدیگر

تأثیرپذیری غیرمستقیم	عامل (محرک)	تأثیرگذاری غیرمستقیم	عامل (محرک)	تأثیرپذیری مستقیم	عامل (محرک)	تأثیرگذاری مستقیم	عامل (محرک)	رتبه
۲۸۲	تسهیلگری میان نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۸۱	تسهیلگری میان نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۳۰۴	پاسخگویی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۸۲	تسهیلگری میان نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۱
۲۷۹	اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۹	اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۳۰۲	حضور ذینفعان و تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۹	اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲
۲۷۶	مشارکت ساکنان در نهادسازی بازاریابی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی	۲۷۴	مشارکت ساکنان در نهادسازی بازاریابی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی	۳۰۰	اعتماد مردم سکونتگاه‌های غیررسمی به مدیریت شهری	۲۷۶	مشارکت ساکنان در نهادسازی بازاریابی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی	۳
۲۷۳	همبستگی جمعی ساکنان بافت سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۷۳	همبستگی جمعی ساکنان بافت سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۹۷	همپوشانی قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۳	همبستگی جمعی ساکنان بافت سکونتگاه‌های غیررسمی	۴
۲۷۳	میزان مشارکت بین نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۳	میزان مشارکت بین نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۸۸	اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۳	میزان مشارکت بین نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۵
۲۷۳	همپوشانی قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۱	همپوشانی قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۴	وجود افراد متخصص محلی در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۷۳	همپوشانی قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۶
۲۶۹	انگیزه ساکنان اسکان غیررسمی به نهادسازی	۲۷۰	انسجام و توان جمعی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۳	مقبولیت نهادهای محلی در میان مردم ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۶۹	انگیزه ساکنان اسکان غیررسمی به نهادسازی	۷
۲۶۹	اعتماد درون نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۷۰	انگیزه ساکنان اسکان غیررسمی به نهادسازی	۲۷۱	شفاف‌سازی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۹	اعتماد درون نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۸
۲۶۹	انسجام و توان جمعی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۹	تعامل میان نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۸	شفاف بودن قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۹	انسجام و توان جمعی نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۹
۲۶۹	تعامل میان نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۸	اعتماد درون نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۵	اعتماد درون نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۹	تعامل میان نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۱۰
۲۶۶	مشارکت مردم با نهادهای مدیریت شهری در حال حاضر	۲۶۵	مشارکت مردم با نهادهای مدیریت شهری در حال حاضر	۲۶۵	تمایل ساکنان اسکان غیررسمی به نهادسازی	۲۶۶	مشارکت مردم با نهادهای مدیریت شهری در حال حاضر	۱۱
۲۶۳	تمایل ساکنان اسکان غیررسمی به نهادسازی	۲۶۴	تمایل ساکنان اسکان غیررسمی به نهادسازی	۲۶۴	مشارکت ساکنان در نهادسازی بازاریابی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی	۲۶۳	تمایل ساکنان اسکان غیررسمی به نهادسازی	۱۲
۲۶۳	مشارکت درون نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۳	انطباق‌پذیری نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۹	انگیزه ساکنان اسکان غیررسمی به نهادسازی	۲۶۳	مشارکت درون نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۱۳
۲۶۳	برنامه‌ریزی و مدیریت محلی در بازاریابی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی	۲۶۲	مشارکت درون نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۷	اختیار نهادها در تدوین مقررات جهت‌سازی بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۳	برنامه‌ریزی و مدیریت محلی در بازاریابی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی	۱۴
۲۶۳	انطباق‌پذیری نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۲	برنامه‌ریزی و مدیریت محلی در بازاریابی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی	۲۵۵	اعطای اختیار به سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۶۳	انطباق‌پذیری نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۱۵
۲۵۹	اعتماد مردم سکونتگاه‌های غیررسمی به مدیریت شهری	۲۶۰	اعتماد مردم سکونتگاه‌های غیررسمی به مدیریت شهری	۲۵۵	برنامه‌ریزی و مدیریت محلی در بازاریابی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی	۲۵۹	اعتماد مردم سکونتگاه‌های غیررسمی به مدیریت شهری	۱۶
۲۵۹	انطباق‌پذیری برنامه‌های بازاریابی با دیدگاه ساکنان اسکان غیررسمی	۲۵۶	انطباق‌پذیری برنامه‌های بازاریابی با دیدگاه ساکنان اسکان غیررسمی	۲۵۴	تناسب قوانین و مقررات ملی مداخله با شرایط محلی سکونتگاه غیررسمی	۲۵۹	انطباق‌پذیری برنامه‌های بازاریابی با دیدگاه ساکنان اسکان غیررسمی	۱۷
۲۵۹	شفاف بودن قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۸	شفاف بودن قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۳	انطباق‌پذیری نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۹	شفاف بودن قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۱۸
۲۵۹	عدم تعدد قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۸	عدم تعدد قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۵	منابع نهادی در بازاریابی محله مینا و شهرنگر بافت اسکان غیررسمی	۲۵۹	عدم تعدد قوانین و مقررات در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۱۹
۲۵۶	میزان تجربه محلی در نهادسازی بازاریابی سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۵۸	مقبولیت نهادهای محلی در میان مردم ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۴۴	تعامل میان نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۶	میزان تجربه محلی در نهادسازی بازاریابی سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۰
۲۵۶	مقبولیت نهادهای محلی در میان مردم ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۵۵	میزان تجربه محلی در نهادسازی بازاریابی سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۴۴	میزان مشارکت بین نهادی در بازاریابی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۶	مقبولیت نهادهای محلی در میان مردم ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۱

۲۵۰	مهارت‌های ساکنین در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۵۱	مهارت‌های ساکنین در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۴۳	تشکیل کمیته‌ها و کارگروه‌های تخصصی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۰	مهارت‌های ساکنین در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۲
۲۵۰	شفاف سازی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۹	شفاف سازی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۲	انعطاف پذیری نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۵۰	شفاف سازی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳
۲۴۶	زیست پذیر نمودن سکونتگاه غیررسمی	۲۴۷	زیست پذیر نمودن سکونتگاه غیررسمی	۲۴۱	ارائه سیاست‌های تشویقی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۶	زیست پذیر نمودن سکونتگاه غیررسمی	۲۴
۲۴۶	توجه به ارزش‌ها و میراث نمادین و هویتی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۷	توجه به ارزش‌ها و میراث نمادین و هویتی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۹	مشارکت درون نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۶	توجه به ارزش‌ها و میراث نمادین و هویتی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۵
۲۴۳	وجود افراد متخصص محلی در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۴۴	وجود افراد متخصص محلی در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۳۸	عدم تمدد قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۳	وجود افراد متخصص محلی در سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۶
۲۴۳	تناسب قوانین و مقررات ملی مداخله با شرایط محلی سکونتگاه غیررسمی	۲۴۳	تناسب قوانین و مقررات ملی مداخله با شرایط محلی سکونتگاه غیررسمی	۲۳۶	انسجام و توان جمعی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۳	تناسب قوانین و مقررات ملی مداخله با شرایط محلی سکونتگاه غیررسمی	۲۷
۲۴۳	میزان الزام قانونی در تشریک مساعی نهادها در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۲	میزان الزام قانونی در تشریک مساعی نهادها در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۵	ارتباط و تعامل نهادی با نهادهای ملی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۳	میزان الزام قانونی در تشریک مساعی نهادها در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۸
۲۴۰	رسمیت نهادی در مدیریت شهری در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۰	رسمیت نهادی در مدیریت شهری در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۳	برنامه‌ریزی راهبردی نهادی مداخله در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۴۰	رسمیت نهادی در مدیریت شهری در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۹
۲۳۶	ارائه سیاست‌های تشویقی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۶	ارائه سیاست‌های تشویقی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۱	تسهیلگری میان نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۶	ارائه سیاست‌های تشویقی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۰
۲۳۳	پاسخگویی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۴	پاسخگویی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۰	اجرای برنامه‌های آموزشی توسط دفاتر و نهادهای بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۳	پاسخگویی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۱
۲۳۰	برنامه‌ریزی راهبردی نهادی مداخله در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۳۱	برنامه‌ریزی راهبردی نهادی مداخله در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۸	مهارت‌های ساکنین در سکونتگاه های غیررسمی	۲۳۰	برنامه‌ریزی راهبردی نهادی مداخله در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۲
۲۲۷	منابع نهادی در بازآفرینی محله مینا و شهرنگر بافت اسکان غیررسمی	۲۲۶	اختیار نهادها در تدوین مقررات جهت سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۸	میزان الزام قانونی در تشریک مساعی نهادها در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۷	منابع نهادی در بازآفرینی محله مینا و شهرنگر بافت اسکان غیررسمی	۳۳
۲۲۷	اختیار نهادها در تدوین مقررات جهت سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۶	منابع نهادی در تدوین مقررات جهت سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۷	رسمیت نهادی در مدیریت شهری در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۷	اختیار نهادها در تدوین مقررات جهت سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۴
۲۲۳	حضور ذینفعان و ذینفوذان در فرایند تصمیم گیری و تصمیم سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۴	حضور ذینفعان و ذینفوذان در فرایند تصمیم گیری و تصمیم سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۵	میزان تجربه محلی در نهادسازی بازآفرینی سکونتگاه های غیررسمی	۲۲۳	حضور ذینفعان و ذینفوذان در فرایند تصمیم گیری و تصمیم سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۵
۲۱۷	اجرای برنامه‌های آموزشی توسط دفاتر و نهادهای بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۱۷	اعطای اختیار به سازمان های مردم نهاد در حوزه بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۴	زیست پذیر نمودن سکونتگاه غیررسمی	۲۱۷	اجرای برنامه‌های آموزشی توسط دفاتر و نهادهای بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۶
۲۱۷	اعطای اختیار به سازمان های مردم نهاد در حوزه بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۱۷	آموزشی توسط دفاتر و نهادهای بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۲۳	توجه به ارزش‌ها و میراث نمادین و هویتی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۱۷	اعطای اختیار به سازمان های مردم نهاد در حوزه بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۷
۲۱۳	ارتباط و تعامل نهادی با نهادهای ملی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۱۵	ارتباط و تعامل نهادی با نهادهای ملی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۰۸	همبستگی جمعی ساکنان بافت سکونتگاه‌های غیررسمی	۲۱۳	ارتباط و تعامل نهادی با نهادهای ملی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۸
۲۰۰	انعطاف پذیری نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۰۱	انعطاف پذیری نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۰۷	انطباق پذیری برنامه‌های بازآفرینی با دیدگاه ساکنان اسکان غیررسمی	۲۰۰	انعطاف پذیری نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۳۹
۱۹۷	تشکیل کمیته‌ها و کارگروه های تخصصی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۱۹۸	تشکیل کمیته‌ها و کارگروه های تخصصی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۲۰۶	مشارکت مردم با نهادهای مدیریت شهری در حال حاضر	۱۹۷	تشکیل کمیته‌ها و کارگروه های تخصصی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	۴۰

خوشه‌بندی عوامل تأثیرگذار بر مدیریت هم‌افزای شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان

عوامل یا محرک‌های تأثیرگذار: این دسته از عوامل بیانگر کلیدی‌ترین محرک‌ها یا عوامل دارای اهمیت راهبردی در مدیریت هم‌افزای شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان است. پاسخگویی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی و حضور ذینفعان و ذینفوذان در فرایند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی به‌عنوان عوامل تأثیرگذار هستند که باید در مدیریت هم‌افزای شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان مورد توجه قرار گیرند. عوامل یا محرک‌های فوق بیشترین تأثیرگذاری و کمترین تأثیرپذیری دارند و به‌عنوان بحرانی‌ترین عوامل، وضعیت کلان و تغییرات سیستم به عملکرد آن وابسته است. عوامل تأثیرگذار ورودی سیستم محسوب می‌شود و توسط سیستم قابل کنترل نیست؛ زیرا خارج از سیستم قرار دارد و به‌صورت عوامل باثبات عمل می‌کند (جدول ۵).

عوامل یا محرک‌های دوگانه: این عوامل هم‌زمان به‌صورت تأثیرپذیر و تأثیرگذار عمل می‌کند. در مجموع ۱۱ محرک در این ناحیه قرار دارند.

چنانچه در جدول (۶) ملاحظه می‌شود شامل وجود افراد متخصص محلی در سکونتگاه‌های غیررسمی، اعتماد مردم سکونتگاه‌های غیررسمی به مدیریت شهری، مقبولیت نهادهای محلی در میان مردم ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی، تمایل ساکنان اسکان غیررسمی به نهادهای سازشی، انگیزه ساکنان اسکان غیررسمی به نهادهای سازشی و مشارکت ساکنان در نهادهای سازشی بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی، اعتماد درون نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، شفاف‌سازی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، همپوشانی قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی و شفاف بودن قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی است. هرگونه تغییر و تحول این عوامل می‌تواند پایداری سیستم را تحت‌الشعاع قرار دهد. این نیروها خود به دودسته عوامل یا محرک‌های ریسک و عوامل یا محرک‌های هدف به شرح زیر تقسیم می‌شود:

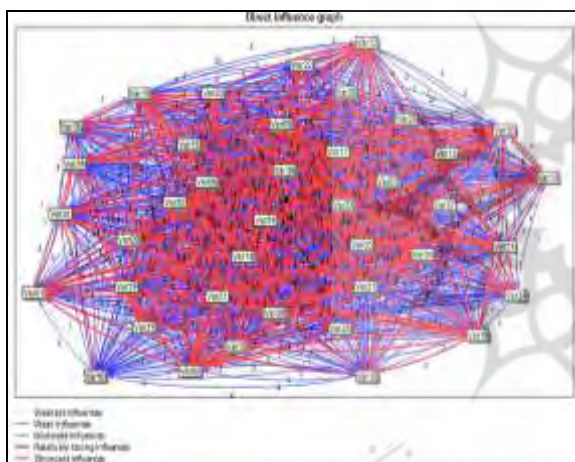
۱. عوامل یا محرک‌های ریسک: عوامل ریسک ظرفیت بسیار بالایی برای تبدیل شدن به بازیگران کلیدی در سیستم دارد. زیرا به علت ماهیت ناپایدار، پتانسیل تبدیل شدن به نقطه انفعال سیستم را دارد. در این پژوهش عاملی در این ناحیه قرار نگرفته است.
 ۲. عوامل یا محرک‌های هدف: مشارکت ساکنان در نهادهای سازشی بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی تنها عامل هدف در محیط سیستم است. این عامل بیش از آنکه تأثیرگذار باشد، تأثیرپذیر است و می‌توان آن را با ضریب قطعیت قابل قبول، به‌عنوان نتیجه تکامل سیستم شناسایی و معرفی کرد. با دست‌کاری این عامل می‌توان به تغییرات و تکامل سیستم در جهت موردنظر دست یافت. بنابراین، بیش از آنکه نتیجه‌ای از پیش تعیین شده را به نمایش بگذارد، نمایانگر اهداف ممکن در سیستم است.
- عوامل یا محرک‌های تأثیرپذیر: عامل دسترس‌پذیری و ارتباط‌پذیری، با تأثیرگذاری پایین و تأثیرپذیری بسیار بالا عامل وابسته سیستم است که به تکامل عوامل تأثیرگذار و دو وجهی بسیار حساس است. این عامل خروجی سیستم به شمار می‌رود.
- عوامل یا محرک‌های مستقل: منابع نهادی در بازآفرینی محله مینا و شهر نگر بافت اسکان غیررسمی، برنامه‌ریزی راهبردی نهادی مداخله در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اختیار نهادهای در تدوین مقررات جهت سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، ارائه سیاست‌های تشویقی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اجرای برنامه‌های آموزشی توسط دفاتر و نهادهای بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اعطای اختیار به سازمان‌های مردم نهاد در حوزه بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، ارتباط و تعامل نهادی با نهادهای ملی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، حضور نهادهای محلی سکونتگاه‌های غیررسمی در فرایند تقسیم قدرت شهری و تشکیل کمیته‌ها و کارگروه‌های تخصصی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، عوامل مستقل و مستثنی سیستم است. این نیروهای محرک و عامل از سایر عوامل سیستم تأثیر چندانی نمی‌پذیرد و بر آن‌ها نیز تأثیر کمی دارد و یا بی‌تأثیر است.

جدول ۶. خوشه‌بندی عوامل بر اساس تحلیل در نرم افزار میک مک

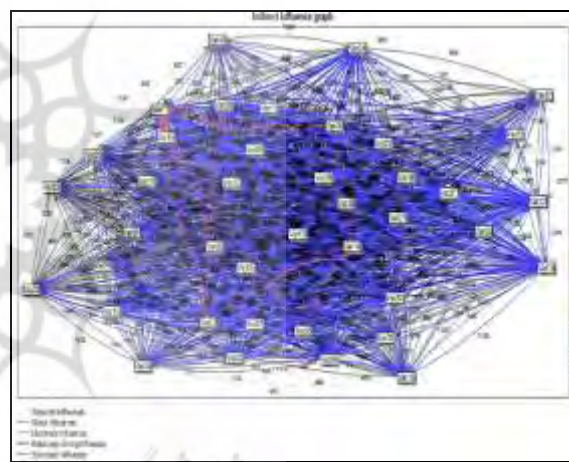
نوع عامل یا محرک	عوامل (محرک‌ها)
تأثیرگذار	پاسخگویی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی و حضور ذینفعان و ذینفوذان در فرایند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی
دوگانه	وجود افراد متخصص محلی در سکونتگاه‌های غیررسمی، اعتماد مردم سکونتگاه‌های غیررسمی به مدیریت شهری، مقبولیت نهادهای محلی در میان مردم ساکن در سکونتگاه‌های غیررسمی، تمایل ساکنان اسکان غیررسمی به نهادهای سازشی، انگیزه ساکنان اسکان غیررسمی به نهادهای سازشی و مشارکت ساکنان در نهادهای سازشی بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی، اعتماد درون نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، شفاف سازی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، همپوشانی قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی و شفاف بودن قوانین و مقررات

مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی	
تنظیمی	تناسب قوانین و مقررات ملی مداخله با شرایط محلی سکونتگاه غیررسمی
تأثیرپذیر	میزان تجربه محلی در نهادهای بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی، انطباق‌پذیری برنامه‌های بازآفرینی با دیدگاه ساکنان اسکان غیررسمی، مشارکت مردم با نهادهای مدیریت شهری در حال حاضر، همبستگی جمعی ساکنان بافت سکونتگاه‌های غیررسمی، مشارکت درون نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، انسجام و توان جمعی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، میزان مشارکت بین نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، تسهیلگری میان نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی و تعامل میان نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، رسمیت نهادی در مدیریت شهری در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، زیست‌پذیر نمودن سکونتگاه غیررسمی، توجه به ارزش‌ها و میراث نمادین و هویتی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، انعطاف‌پذیری نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، برنامه‌ریزی و مدیریت محلی در بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی، عدم تعدد قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی و میزان الزام قانونی در تشریک مساعی نهادها در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی
مستقل	منابع نهادی در بازآفرینی محله مینا و شهر نگر بافت اسکان غیررسمی، برنامه‌ریزی راهبردی نهادی مداخله در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اختیار نهادها در تدوین مقررات جهت‌سازی بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، ارائه سیاست‌های تشویقی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اجرای برنامه‌های آموزشی توسط دفاتر و نهادهای بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اعطای اختیار به سازمان‌های مردم نهاد در حوزه بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، ارتباط و تعامل نهادی با نهادهای ملی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، حضور نهادهای محلی سکونتگاه‌های غیررسمی در فرایند تقسیم قدرت شهری و تشکیل کمیته‌ها و کارگروه‌های تخصصی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی
هدف	مشارکت ساکنان در نهادهای بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی
ریسک	-

شکل‌های (۵) و (۶) نمایش گرافیکی عوامل توسعه را نشان می‌دهد. در این شکل‌ها تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم عوامل بر سایر محرک‌ها و عوامل سیستم مشخص شده است. چگونگی تأثیرگذاری عوامل و محرک‌ها به‌صورت ضعیف‌ترین تأثیر، تأثیرات ضعیف، تأثیرات میانه، تأثیرات قوی و قوی‌ترین تأثیرات است.

شکل ۶. روابط غیرمستقیم بین معوامل یا محرک‌ها (از بسیار ضعیف تا بسیار قوی)

شکل ۵. روابط مستقیم بین عوامل یا محرک‌ها (از بسیار ضعیف تا بسیار قوی)

نتیجه‌گیری

بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی مستلزم اتخاذ سیاست‌های چند وجهی در حوزه عمران، خدمات، مسکن شهری و ارائه خدمات اجتماعی و اقتصادی به ساکنان این نواحی است، از این‌رو انجام این وظیفه به تنهایی از عهده یک دستگاه دولتی برنیا‌ده و پیشبرد آن در مقیاس بزرگ، مستلزم مدیریت یکپارچه، تعهد مشترک و هماهنگ مجموعه دستگاه‌های دولتی و شهرداری‌های در حوزه‌های ذی‌ربط در سطوح ملی، استانی و محلی با همراهی و مشارکت مردم و فعالان غیردولتی و خصوصی است. چنانچه ساکنان این نواحی سرمایه اجتماعی و اقتصادی خود را که همان روحیه همکاری اجتماعی، ابتکارهای شخصی، دارایی (زمین، حق سرقفلی و دارائی‌های نقدی و غیر نقدی) و ... است، به میان نیاورند؛ اقدامات دستگاه‌های دولتی در این زمینه بی‌نتیجه خواهد ماند. از این‌رو، اتخاذ مدیریت هم‌افزا شهری در راستای جلب مشارکت اجتماعی و مالی مردم و بخش خصوصی به‌عنوان اصول محوری مورد تأکید قرار گرفته و اقدامات دستگاه‌های دولتی به بسترسازی (ابزارسازی، نهادسازی، ظرفیت‌سازی و توانمند سازی) بر اساس اولویت‌ها معطوف شده است.

این مقاله عوامل و نیروهای محرک مؤثر بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان را شناسایی و خوشه‌بندی کرده است. کاربست این عوامل به‌عنوان بسترساز و راهنمای تدوین نقشه راهبردی و راهبرد مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان، بسیار اهمیت دارد. نتایج مقاله نشان می‌دهد الگوی کلی پراکندگی محرک‌ها و عوامل مورد مطالعه از نظر تحلیل اثرات متقابل، در مجموع بیانگر وضعیت یک سیستم محیطی ناپایدار است که در آن عوامل توسعه از نظر اثرگذاری و اثرپذیری، حالت پیچیده و بینابین دارد. وضعیت خوشه‌بندی عوامل گویای تمرکز خوشه‌ای در محرک‌ها و عوامل تأثیرپذیر و مستقل است. از میان ۴۰ محرک یا عامل اولیه یا نیروی پیش‌برنده توسعه، ۶ محرک، کلیدی‌ترین عوامل بر مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان است. این محرک‌ها یا عوامل عبارتند از: تسهیلگری میان نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی، مشارکت ساکنان در نهادسازی بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی، همبستگی جمعی ساکنان بافت سکونتگاه‌های غیررسمی، میزان مشارکت بین نهادی در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی و همپوشانی قوانین و مقررات در بازآفرینی بافت اسکان غیررسمی.

نیروهای کلیدی از نظر عملکرد سیستمی در محیط سیستم مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی، نقش اثرگذاری بالا و اثرپذیری اندک دارد. در نتیجه، به‌عنوان عوامل باثبات، وضعیت کلان سیستم و تغییرات آن را کنترل می‌کند؛ عوامل کلیدی اثرگذار ورودی سیستم محسوب می‌شود و مدیریت کلی هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان به عملکرد آن‌ها وابسته است. پیش‌برنده‌های مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان در همه ابعاد مورد مطالعه پراکنده است. بیشترین تعداد عوامل کلیدی به ترتیب در بعد توانایی نهادی در بازآفرینی بافت‌های اسکان غیررسمی، بستر قانونی لازم، حضور نهادی و ظرفیت پذیرش ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی قرار دارد. ۹ عامل در معیار توانایی نهادی در بازآفرینی بافت‌های اسکان غیررسمی، ۶ عامل در معیار ظرفیت پذیرش ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی، ۵ عامل مشترکاً در معیارهای بستر قانونی لازم و حضور نهادی قرار دارند؛ بنابراین بیشترین نیروهای محرک و عوامل در بعد نهادی، اما کلیدی‌ترین محرک‌ها و عوامل به بعد ظرفیت - ترتیبات نهادی در بازآفرینی اسکان غیررسمی در شهر کرمان تعلق دارد. آنچه فهم آن بر پایه یافته‌های این مقاله به‌عنوان راهنمای مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر کرمان ضروری است، در موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- در نگاه برنامه‌ای به مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر کرمان، ضروری است ظرفیت نهادسازی (تشکیل و گسترش نهادهای مردمی) در بازآفرینی بافت‌های اسکان غیررسمی و محتوای طرح فرادست برنامه‌ریزی بازآفرینی، نوسازی و بهسازی در شهر کرمان، با توجه به اولویت نیروهای کلیدی، عوامل یا محرک‌ها و پیش‌برنده‌های شناسایی شده مورد بازنگری و بازبینی قرار گیرد و از طریق آن بایسته‌های مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان در همه ابعاد، با الزامات قانونی گره خورده و به اسناد الزام‌آور تبدیل شود. مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر کرمان به برنامه مشخص و منسجم برای رفع تعارضات نهادی و قانونی نیازمند است. توسعه در هر زمینه‌ای، نیازمند نقش‌آفرینی و مسئولیت‌پذیری ساختارهای نهادی و به خصوص ساختار نهادی توسعه طلب است. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج تحقیق لئو و همکاران (۲۰۲۱) و فیروزی و همکاران (۱۳۹۸)، همسو است به‌طوری‌که ساختارهای نهادی ضعیف و ناکارآمد نمی‌توانند تسهیلگر فرآیندهای منجر به توسعه به‌خصوص در مناطق دارای شرایط خاص باشند. تدوین و ابلاغ قوانین مرتبط با یک موضوع بدون ایجاد ظرفیت‌های لازم در ساختارهای اجرایی و بدون نظارت و پیگیری کارشناسی و آگاهی بخشی و آموزش به مجریان، راه به‌جایی نمی‌برد. در رابطه با سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان، ساختارهای نهادی مجری، نسبت به ماهیت برنامه و روند اجرای آن شناخت لازم را نداشته و ساختارهای نظارتی نیز در این رابطه پیگیری ننموده و به همین دلیل، اسناد بالادستی ابلاغی ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی سال ۱۳۸۲ تا سال ۱۳۹۳ فرصت اجرا نیافته و در سال ۱۳۹۳ نیز برای همیشه کنار گذاشته شده است.

- مشارکت نهادی و تشریک مساعی نهادی (هم‌افزا نهادی - دولتی - عمومی) در مواجهه با بافت‌های اسکان غیررسمی و مشارکت ساکنان در نهادسازی بازآفرینی بافت‌های سکونتگاه غیررسمی، نیروهای محرک مدیریت هم‌افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان است. در این زمینه نیز با نتایج پژوهش مختاری و همکاران (۱۳۹۶) همپوشانی دارد به‌طوری‌که برحسب یافته‌های این پژوهش بهبود در سکونتگاه‌های غیررسمی، نیازمند جلب همکاری ساکنین و ایجاد انگیزه در آن‌ها برای مشارکت و

همکاری است. دادن امنیت تصرف به ساکنین مشروط به همکاری و مسئولیت‌پذیری مدنی آن‌ها، آن‌هم در شرایطی که ظرفیت‌های قانونی مربوط به آن نیز ابلاغ گردیده است، تسهیلگری برای شکل‌گیری تشکلهای اجتماعی در منطقه و هدایت‌گری در رابطه با ظرفیت‌ها، حرکت‌ها و اقدامات اجتماعی ساکنین، می‌تواند تسریع‌کننده‌ی فرآیندهای منجر به توسعه در مناطق مورد بررسی باشد، اما این مهم در مناطقی که برچسب غیرقانونی خورده و طرد شده‌اند، نیازمند مداخله‌های کارشناسی و تخصصی ساختارهای نهادی محلی است.

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری بوده که در گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی واحد لارستان انجام شده است.

منابع

- اکبری، مجید و انصاری، معصومه. (۱۳۹۹). شناسایی محرک‌های موثر بر رقابت‌پذیری سفر و گردشگری برای دوران پسا کووید (مطالعه موردی: ایران). *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۵(۰)، ۲۸۴-۲۵۳.
- درگاهی، محمد مهدی؛ رضویان، محمد تقی و توکلی‌نیا، جمیله. (۱۴۰۰). بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی با بهره‌گیری از الگوی توسعه مبتنی بر حمل و نقل TOD (مطالعه موردی: شهر همدان). *پژوهش‌های دانش زمین*، ۱۲(۲)، ۹۲-۷۴.
- دوبران، اسماعیل؛ کاظمیان، غلامرضا؛ مشکینی، ابوالفضل؛ رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و کلهرنیا، بیژن. (۱۳۹۰). مدیریت یکپارچه شهری در سازمان سکونتگاه‌های غیررسمی شهرهای میانی ایران، مورد تحقیق: زنجان و همدان. *مدیریت شهری*، ۱۰(۳۰)، ۶۸-۵۳.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). سرشماری نفوس و مسکن شهر کرمان. ۱۳۹۵.
- عبداللهی، مهدی و ولی بیگی، مجتبی. (۱۳۹۵). ارزیابی راهبردی وضعیت تکوین مدیریت یکپارچه کلان شهر تبریز. *جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۲(۲)، ۷-۵.
- علاءالدینی، پویا. نوروزی، شقایق. (۱۳۹۸). بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی در ایران: ارزیابی تمهیدات در طرح نمونه سبزوار از منظر بهره‌بران زن. *توسعه محلی روستایی-شهری (توسعه روستایی)*، ۱۱(۱)، ۱۱۸-۷۹.
- عطاءاللهی مقدم، زهرا. (۱۳۹۷). تحلیل ساختار کالبدی سکونتگاه غیررسمی شهر کرمان (مطالعه موردی سکونتگاه پدر). پایان نامه منتشر شده کارشناسی ارشد. موسسه آموزش عالی خاوران.
- غضنفرپور، حسین؛ کمانداری، محسن و علیمزادی، معصومه. (۱۳۹۱). سکونتگاه غیررسمی چالش پیش روی شهرها (مطالعه موردی محله شهرک صنعتی کرمان). *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۲(۲)، ۴۶-۳۱.
- قاید رحمتی، صفر؛ زنگی‌شاهی، سجاد و نوری، سودابه. (۱۳۹۶). حکمرانی خوب شهری و بازآفرینی پایدار بافت نابسامان (شهر کرمانشاه). اولین همایش بین‌المللی و هشتمین همایش ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری. مشهد.
- قاسمی، حبیب؛ میری، غلامرضا و حافظ رضازاده، معصومه. (۱۴۰۰). تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری در بازآفرینی بافت فرسوده شهری بر اساس تئوری داده بنیاد (مطالعه موردی: شهرضا). *مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی*، ۲(۴)، ۵۶-۳۷.
- کریم پور شیرازی، مرجان. کهزادی، سیف‌آباد، عمران. (۱۳۹۶). مدل نظری بازآفرینی بافت‌های تاریخی. فصلنامه پژوهش‌های نوین در علوم جغرافیایی. معماری و شهرسازی، ۱۱(۵)، ۴۷-۳۳.
- گلپایگانی، ندا؛ میری، غلامرضا و انوری، محمودرضا. (۱۴۰۰). ارزیابی وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های غیررسمی و جایگاه مدیریت شهری در سازمان آن (مطالعه موردی: شهرک جعفرآباد کرمانشاه). *مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی*، ۲(۶)، ۱۴۴-۱۲۵.
- مختاری، مریم؛ وحیدزاده، علیرضا و مرادی، رامین. (۱۳۹۷). موانع توسعه اجتماعی در سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان. *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۸(۳۱)، ۱۱۵-۹۴.

Bhattacharya, T., Jaraszynski, M., Brown, J.R., Thompson, G.L., Bhattacharyam, M. and Jaraszynski, M., (2014). Understanding transit demand for the multideestination, multimodal transit network in Atlanta, Georgia: Lessons for increasing rail transit choice ridership while maintaining transit dependent bus ridership. *Urban Studies*, Vol. 51, 938-958. doi: 10.1177/0042098013493021.

Godet, A. J., Meunier, M. F., Roubelat, F. (2003). Structural analysis with the MICMAC method & actors' strategy with MACTOR method. *Futures Research Methodology*, No. 2, 1-6.

- Granovetter, M. (2005): The Impact of Social Structure on Economic Outcomes. *Journal of Economic Perspectives*, 19(1), 33-50. doi: 10.1257/0895330053147958.
- Liu, G., Fu, X., Han, Q., Huang, R., Zhuang, T. (2021). Research on the collaborative governance of urban regeneration based on a Bayesian network: The case of Chongqing. *Land Use Policy*, 109(4), 105640. doi: 10.1016/j.landusepol.2021.105640.
- McGill, R. (1998). Urban Management in Developing Countries. *Cities*, 15(6), 463-471. doi.org/10.1016/S0264-2751(98)00041-9.
- Noon, D., Smith-Canham, J., & Eagland, M. (2000). Economic Regeneration and Funding, In: P. Roberts and H. Sykes (Eds) *Urban Regeneration: A Handbook*, London, PP. 61-85.
- Raco, M. (2020). Governance, Urban. *International Encyclopedia of Human Geography*, pp. 253-258.
- Rakodi, C. (2003). Politics and Performance: The Implication of Emerging Governance Arrangement for Urban Management Approaches and Information Systems. *Habitat International*. 27, 523-547. doi.org/10.1016/S0197-3975(03)00004-3.
- Schrock, M. M. A. (2012). *The potential use of land readjustment as an urban redevelopment strategy in the United States: assessing net economic value*. Massachusetts Institute of Technology, (p. 101-104). <http://hdl.handle.net/1721.1/77127>.
- Sharma, P. (2020). Opportunities and struggles of decentralized governance reform for urban municipalities in India. *World Development Perspectives*, Vol. 17, March 2020, 100174. doi.org/10.1016/j.wdp.2020.100174.
- Sharma, S K. (1989). Municipal Management, *Urban Affairs Quarterly – India* 21, pp 47-53.
- Tallon, A. (2013). *Urban Regeneration in the UK*. London: Routledge.
- Zhang, W, Zhang, X, Wu, G. (2020). The network governance of urban renewal: A comparative analysis of two cities in China. *Land Use Policy*. 106. 105448. doi: 10.1016/j.landusepol.2021.105448.

How to cite this article:

Hoseini, Z.S., Vakhshoori, A., & Ghanbari, A. (2024). Identifying the Factors Affecting the Management of Urban Synergy in Regeneration Informal Settlements of Kerman City. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 19(2), 105-118.

ارجاع به این مقاله:

حسینی، زینب السادات؛ و خشوری، علی و قنبری، عبدالرسول. (۱۴۰۳). بازشناسی عوامل موثر بر مدیریت هم افزا شهری در بازآفرینی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر کرمان. *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۹ (۲)، ۱۰۵-۱۱۸.